

วลัยพร ศะศิประภา¹ ยິงนิม รียาพันธ์²

¹ ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ² ศูนย์วิจัยปาล์มน้ำมันสุราษฎร์ธานี กรมวิชาการเกษตร

เรื่องย่อ

การพัฒนาระบบการเตือนการระบาดของแมลงดำหนามมะพร้าวจากข้อมูลการเปลี่ยนแปลงการเข้าทำลายที่มีอย่างต่อเนื่อง ด้วยการสำรวจแมลง การทำลายทางใบและสภาพแวดล้อมในระยะยาวจาก 10 แปลง ในพื้นที่ อ. เกาะสมุย จ. สุราษฎร์ธานี สละสมข้อมูลทั้งในช่วงเวลาที่มีการระบาดและไม่ระบาด นำไปวิเคราะห์หาสัญญาณหรือเงื่อนไขที่เหมาะสมในการพยากรณ์การระบาด โดยใช้การเรียนรู้ของเครื่องแบบมีผู้สอน ออกแบบโมเดลการทำนายแบบล่วงหน้า 1 เดือน จากข้อมูลการทำลายของแมลง หรือจำนวนแมลงศัตรูพืช และข้อมูลสภาพอากาศที่สะสมเป็นรายวันของฝน อุณหภูมิสูงสุด-ต่ำสุด และความชื้นสัมพัทธ์ ด้วยวิธีเพื่อนบ้านใกล้ที่สุด พบว่า มีความแม่นยำในการทำนาย ที่ K มีค่า 1 จึงเลือกโมเดลที่ต้องการข้อมูลนำเข้าจากภาคสนามน้อยที่สุดมาพัฒนาเป็นระบบให้บริการข้อมูลเตือนการระบาดของแมลงดำหนามมะพร้าวผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ซึ่งใช้ปัจจัยสำหรับเป็นข้อมูลทำนายจากข้อมูลสภาพอากาศรายวัน และการประเมินทางใบแรกที่ถูกทำลายด้วยสายตา ระบบสามารถเข้าถึงได้ทุกที่ทุกเวลา ระบบออกแบบให้มีความยืดหยุ่นในการปรับปรุงแก้ไขโมเดลการทำนายได้จากชุดข้อมูลใหม่ๆ ผลการทำนายสามารถใช้เป็นข้อมูลสำหรับตัดสินใจเตือนการระบาดของแมลงศัตรูพืชต่อไป

คำนำ

ระบบการเตือนภัยล่วงหน้า เป็นแนวคิดในการผสมผสานหลายเทคนิคเข้าด้วยกัน การระบาดของแมลงศัตรูพืช ต้องอาศัยองค์ความรู้ในเรื่องแมลงศัตรูพืชและการป้องกันกำจัดและพืชเป็นรากฐานสำคัญ มีวิธีการสังเกตในแปลงที่ได้รับการพัฒนาสำหรับแมลงศัตรูพืช การทำนายและตรวจหาสิ่งที่สนใจ เป็นส่วนสำคัญของการพัฒนาระบบ (Costa et al., 2018) การคาดการณ์ที่แม่นยำจะต้องมีข้อมูลหรือประวัติย้อนหลังการเรียนรู้จากประสบการณ์ในอดีต หรือการเรียนรู้แบบมีผู้สอน (supervised learning) ช่วยให้เกิดความรู้ใหม่จากข้อมูลเดิม แต่ต้องมีข้อมูลที่มีคุณภาพ และมากเพียงพอกับความซับซ้อนของปัญหา แมลงดำหนามมะพร้าว (*Brontispa longissima*) เป็นแมลงศัตรูพืชต่างถิ่นรุกรานพบครั้งแรกที่จังหวัดนราธิวาส ในปี พ.ศ. 2543 และมีรายงานการระบาดอย่างรุนแรงในต้นปี พ.ศ. 2547 ที่ อ. ทัพสะแก บางสะพาน บางสะพานน้อย และเมือง จ. ประจวบคีรีขันธ์ และที่ อ. เกาะสมุย และเกาะพะงัน จ. สุราษฎร์ธานี แมลงดำหนามมะพร้าวเข้าทำลายส่วนใบของมะพร้าว โดยทั้งตัวเต็มวัย และตัวอ่อนอาศัยอยู่ในใบอ่อน ที่ยังไม่คลี่ของมะพร้าว และทะกินผิวใบ ใบมะพร้าวที่ถูกทำลายเมื่อใบคลี่งอกออกจะมีสีน้ำตาลอ่อน หากใบมะพร้าวถูกทำลายติดต่อกันเป็นเวลานานจะทำให้ยอดของมะพร้าวมีสีน้ำตาล (อัมพร และคณะ, 2556) มะพร้าวเป็นพืชเศรษฐกิจที่มีสำคัญ จึงมีระบบติดตามการระบาดของศัตรูพืชของภาครัฐ แต่การแจ้งเตือนการระบาดยังใช้การตรวจสอบของผู้เชี่ยวชาญ ยังไม่มีการทำนายการระบาดของศัตรูพืช เนื่องจากข้อมูลที่มีการบันทึกอย่างเป็นระบบมีจำกัด จึงดำเนินการศึกษาหาแนวทางการพัฒนาระบบเตือนการระบาดของแมลงศัตรูพืช โดยเลือกแมลงดำหนามมะพร้าวเป็นกรณีศึกษา หาวิธีการสังเกตหรือเก็บข้อมูลในแปลง และโมเดลที่เหมาะสมในการทำนายการระบาดของแมลงดำหนามมะพร้าวแบบล่วงหน้า

อุปกรณ์และวิธีการ

- รวบรวมข้อมูลในแปลง อ. เกาะสมุย จ. สุราษฎร์ธานี ติดตามการเปลี่ยนแปลงประชากรและการเข้าทำลายทางใบทุก 1 เดือน 10 แปลง ระหว่างปี พ.ศ. 2558-2564 วิเคราะห์ข้อมูลแมลงศัตรูพืชร่วมกับสภาพอากาศ ปัจจัยหลักที่ใช้ในการศึกษา คือ ข้อมูลสภาพอากาศที่เปลี่ยนแปลงไป ความครอบคลุมการนำไปวิเคราะห์หาสัญญาณเตือน หรือเงื่อนไขที่เหมาะสมในการพยากรณ์การระบาดทั้งเชิงคุณภาพและปริมาณก่อนที่จะมีการระบาดในพื้นที่
- พัฒนาตัวแบบในการทำนาย คัดเลือกปัจจัย และต้องไม่มีความสัมพันธ์กันเองสูง อัลกอริทึมและผลลัพธ์ ด้วยเทคนิค K-NN หาขนาดของ K ที่ใช้อธิบายได้ดีที่สุดและมีความเป็นไปได้ ในการได้มาซึ่งข้อมูล
- ตรวจสอบความแม่นยำด้วย confusion matrix (อติพร, มปป.)

จากค่า

ความถูกต้อง (accuracy)	ค่าความแม่นยำ (precision)	ความไว (sensitivity/recall)	ความจำเพาะ (specificity)
------------------------	---------------------------	-----------------------------	--------------------------

		Predicted Class			
		Positive	Negative		
Actual Class	Positive	True Positive (TP)	False Negative (FN) Type II Error	Sensitivity $\frac{TP}{(TP + FN)}$	
	Negative	False Positive (FP) Type I Error	True Negative (TN)	Specificity $\frac{TN}{(TN + FP)}$	
		Precision $\frac{TP}{(TP + FP)}$	Negative Predictive Value $\frac{TN}{(TN + FN)}$	Accuracy $\frac{TP + TN}{(TP + TN + FP + FN)}$	

4. พัฒนาระบบให้บริการข้อมูลผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต จากโมเดลสำหรับการนำไปใช้งาน

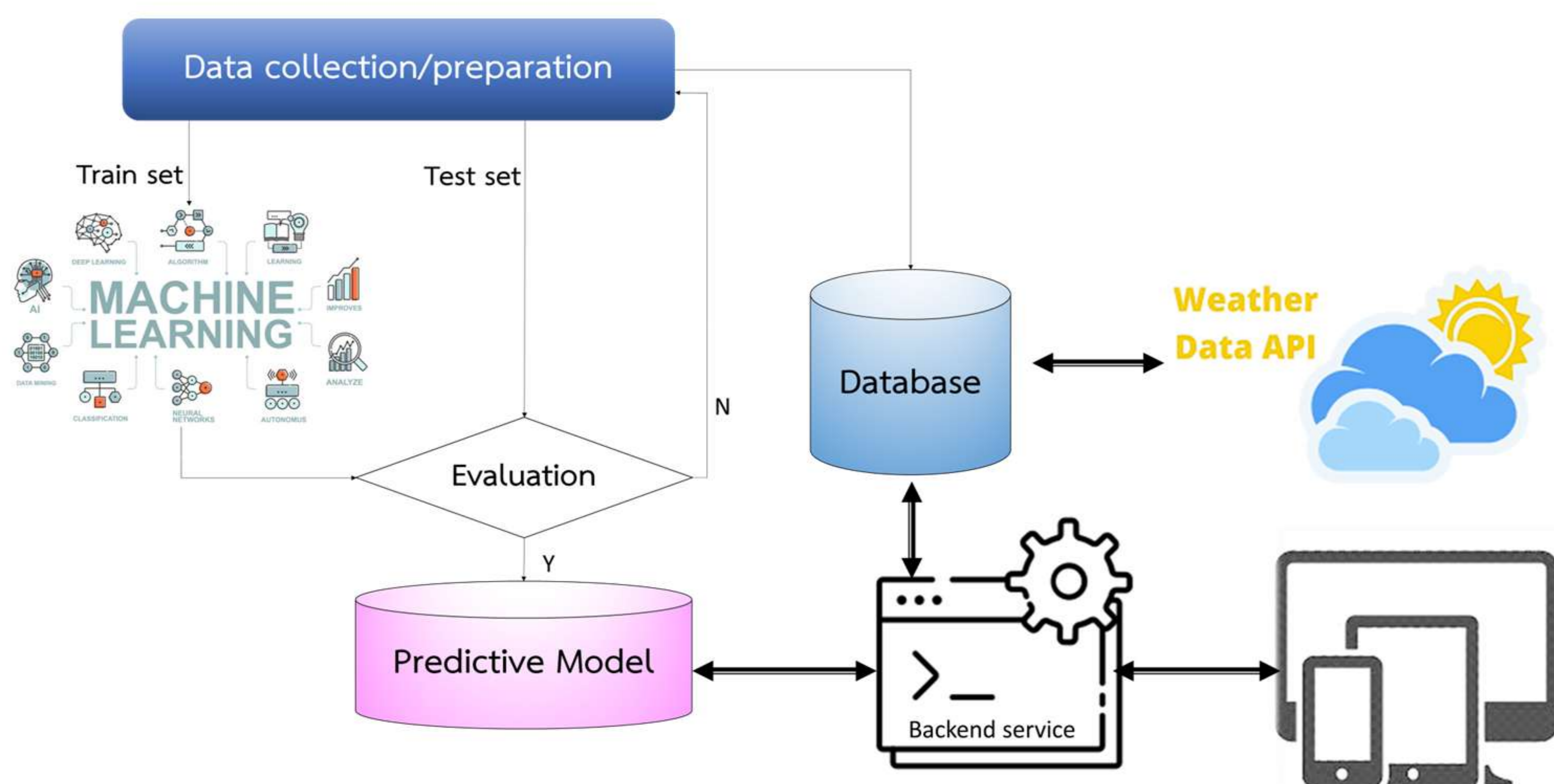

Figure 1 Development cycle of of *Brontispa longissima* Gestro warning system

ผลและวิจารณ์

การทำนายการระบาด

ข้อมูลประชากรแมลงของเดือนก่อน การทำลายทางใบและสภาพอากาศหลายผลการระบาดของแมลงดำหนามมะพร้าวในเดือนถัดไปได้ ทำนองเดียวกับการไม่ใช้ข้อมูลประชากรแมลง (Figure 2b) ตัวแบบที่สร้างขึ้นที่มีจำนวนเพื่อนบ้านใกล้ที่สุด (K) จำนวนแตกต่างกันตั้งแต่ 1- 15 ทั้ง 2 ชุดข้อมูล พบว่า K ที่มีค่า 1 มีความเหมาะสมที่สุด ให้ค่าความถูกต้อง แม่นยำสูงสุด ทั้งการใช้ข้อมูลนำเข้าทั้ง 2 รูปแบบ สอดคล้องกับ พงศกร (2558) การประเมินเพื่อทำนายการระบาดของแมลงต้องการความสามารถในการป้องกันผลบวกปลอม (false positive/Type 1 error) เนื่องจากการทดสอบมีความจำเพาะมากเท่าไร โอกาสที่จะได้ผลบวกก็น้อยลงเท่านั้น เพื่อให้ผลที่ได้จากการทำนายนั้น นำมาเตือนการระบาด ซึ่งไม่ควรที่จะทำให้เกิดความตื่นตระหนกเกินไป เนื่องจากแมลงดำหนามมะพร้าวต้องใช้เวลาในการเพิ่มประชากรก่อนที่จะมีการระบาด

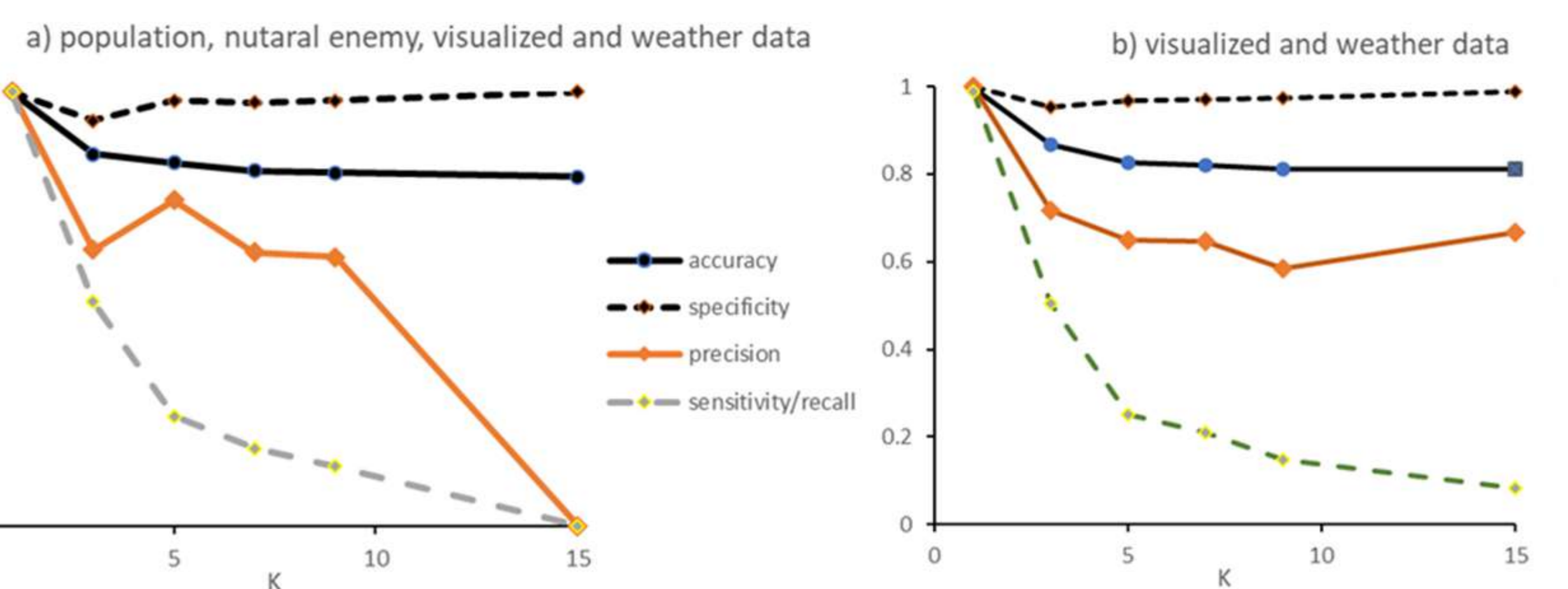

Figure 2 Accuracy, precision, sensitivity/recall and specificity of K-NN model to predict outbreak of *Brontispa longissima* with various K-value for dataset a) population, natural enemy, visualized and weather data and b) only visualized and weather data.

ระบบเตือนการระบาด

ออกแบบเป็น responsive web มีส่วนประกอบที่สำคัญ คือ การดึงข้อมูลสภาพอากาศรายวันจากกรมอุตุนิยมวิทยา (กรมอุตุนิยมวิทยา, มปป.) ผ่าน API เลือก element ที่ต้องการ 4 elements ได้แก่ Rainfal, MaxTemperature, MinTemperature และ RelativeHumidity ของสถานีตรวจวัด สร้างคำสั่งในการจัดการข้อมูลสภาพอากาศให้ออกเป็นชุดข้อมูลสำหรับใช้ในการทำนายการระบาดร่วมกับข้อมูลที่ได้จากกรมการประเมินทางใบในภาคสนาม 2 ข้อมูล คือ เปอร์เซ็นต์การทำลายทางใบแรกสูงสุด และเปอร์เซ็นต์การทำลายทางใบแรกเฉลี่ย แล้วส่งออกข้อมูลที่ต้องการเป็น csv นำไปรันโมเดลทำนายที่สร้างไว้ (Figure 3)

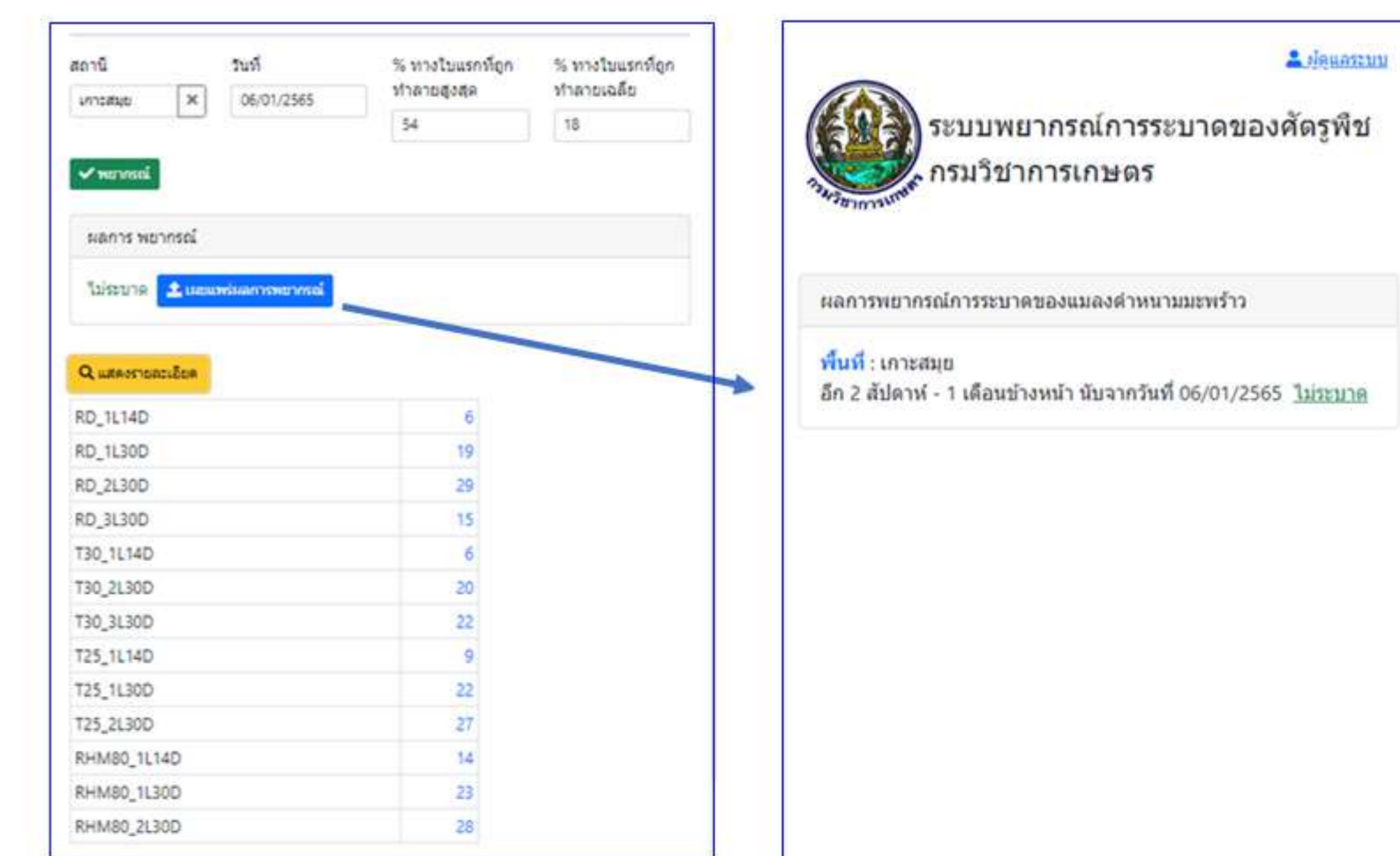

Figure 3 User interface for input leaf damage data and retrieved weather dataset from API WeatherToday version 2 to predict outbreak of *Brontispa longissima* with K-NN model

สรุปผลการทดลอง

การพัฒนาระบบเตือนการระบาดของแมลงดำหนามมะพร้าว จากข้อมูลในอดีตทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพ รวมทั้งองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับแมลงและพืช ด้วยการเรียนรู้แบบมีผู้สอนวิธีเพื่อนบ้านใกล้ที่สุดหรือ K-NN ทำนายแบบล่วงหน้า 1 เดือน ที่ K มีค่า 1 มีความถูกต้อง แม่นยำ และความจำเพาะสูง ไปพัฒนาระบบให้บริการโดยใช้ข้อมูลสภาพอากาศรายวันจากข้อมูลแบบเปิด (open data) และการประเมินด้วยสายตา ทำนายล่วงหน้าผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ตที่ <https://fc.doa.go.th/pest> ออกแบบระบบให้สามารถปรับปรุงแก้ไขตัวแบบการทำนายได้ในขอบเขตที่กำหนด สละสมข้อมูลเพื่อการทำนายที่แม่นยำขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กรมอุตุนิยมวิทยา. มปป. การให้บริการข้อมูลเปิดอุตุนิยมวิทยา. แหล่งข้อมูล: <https://data.tmd.go.th/dataset/index.php>. สืบค้น: 12 กค. 2564.
- พงศกร จีระรัมย์. 2558. วิธีการหาค่าที่เหมาะสมในการจำแนกแบบเคเนียร์เรสนเนอรัลกับข้อมูลทางการแพทย์. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาวิชาวิศวกรรมคอมพิวเตอร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี.
- อติพร อิศริมาต. มปป. เอกสารประกอบการสอน หลักการพิจารณานำงานวิจัยเกี่ยวกับการตรวจวินิจฉัยมัยมประยุกต์ในเวชปฏิบัติ. แหล่งข้อมูล: https://www.rama.mahidol.ac.th/fammed/sites/default/files/public/pdf/EBM_Diagnostic_study.pdf. สืบค้น: 2 กย. 2564.
- อัมพร วิโนทัย สุเทพ สหายา เสาวนิตย์ โพธิ์พูนศักดิ์ ภัสชญนุช หมั่นแจ้ง ยິงนิม รียาพันธ์ ปัญุช นาคะ และวีรา คล้ายทุก. 2556. การจัดการแมลงศัตรูมะพร้าวที่เกาะสมุย. 36 หน้า.
- Costa A., S.S. Thanarajoom and A. Sivapragasam. 2018. Pest-Smart Practices and Early Warning System under Climate Change (A Manual for Rice and Other Crops). Wageningen, the Netherlands: CGIAR Research Program on Climate Change, Agriculture and Food Security (CCAFS). Available at: <https://hdl.handle.net/10568/97537>.